

Οι όμηροι των ναζί υπό διωγμό στην ελεύθερη Ελλάδα

Μέρος Β

Οι αόρατοι

Το μαρτύριο όμως των Ελλήνων ομήρων δεν λήγει εδώ. Η ελληνική κυβέρνηση τους αντιμετωπίζει με εμφανή εκθρόνιση. Επί δυο μήνες μεταφέρονται από στρατόπεδο σε στρατόπεδο. «Είδαμε τη στοργή, την οργάνωση και τις φροντίδες των Γάλλων για τους δικούς τους αιχμαλώτους. Κανένας από τους δικούς μας χαραμοφάδες δεν φάνηκε στο Στρασβούργο, όπου γίνεται η μεγαλύτερη διακίνηση αιχμαλώτων της ζώνης γαλλικής επιρροής...» σημειώνει ο Γ. Γκούτας.

Εν τω μεταξύ στη Γαλλία, σε όλους τους σταθμούς των τρένων η υποδοχή των αιχμαλώτων είναι υποδοχή ηρώων. Όταν όμως φτάνουν στη Μασσαλία: «Ηρθαν να μας μεταφέρουν στο προξενείο. Ο κ. πρόξενος; Καμία απόκριση... Βουβαμάρα... Ζητήσαμε να δούμε τον πρόξενο και μας είπαν ότι είναι απασχολημένος. Τον υποπρόξενο; Το ίδιο... Δυο υπάλληλοι αμίλητοι με κατεβασμένα μούτρα μάς κάλεσαν και μας πήραν τα στοιχεία. Υστερα ο ένας από αυτούς, ο πιο ενοχλημένος, σε οργίλο ύφος είπε: Αν θέλετε να φύγετε για την Ελλάδα ν' αφήσετε τις διαμαρτυρίες. Θα κλειστείτε σε στρατόπεδο μέχρι να περάσει πλοίο για τον Πειραιά. Αλλιώς Ελλάδα δεν βλέπετε...».

Όταν επιτέλους η πρώτη ομάδα ομήρων κατέπλευσε στον Πειραιά στις 17 Ιουνίου διαπιστώνουν ότι η επιστροφή τους κρατήθηκε ως επασφράγιστο κρατικό μυστικό.

Μεταφέρονται με στρατιωτικά οχήματα στο Σύνταγμα. Ο Γ. Γκούτας με άλλους δύο Βυρωνιώτες παίρνουν ταξί: «Είμαστε όμηροι των Γερμανών, τώρα ήρθαμε. Όμως δεν έχουμε δραχμή να σας πληρώσουμε. Θα σας δώσουμε γαλλικά φράγκα να τα εξαργυρώσετε...» - «Παιδιά, καλώς ήρθατε. Μην στεναχωριέστε, θα σας πάω στα σπίτια σας, δεν θέλω λεφτά...» - «Πώς είναι η κατάσταση στην Ελλάδα;» - «Χάλια παιδιά, δεν είναι ώρα για τέτοιες συζητήσεις. Πηγαίνετε σπίτια σας να ξεκουραστείτε και όλα θα τα μάθετε από τους δικούς σας...».

Και τα έμαθαν... Όπως πληροφορήθηκαν ότι πλέον συνιστούν κίνδυνο για τον εθνικό κορμό. «Με πληροφόρησε για τα Δεκεμβριανά ο Γιάννης... Ο Βύρωνας δοκιμάστηκε ιδιαίτερα. Πολλά παλικάρια χάθηκαν άδικα. Πήρε και κακό όνομα. Δεν είναι τυχαίο που οι Γερμανοί έκαναν μπλόκο στη συνοικία αυτή. Κάτι ήξεραν...» (Γκούτας)

Στη μνήμη του Στέλιου Βασιλάκη

Στις 26 Σεπτεμβρίου ο 23χρονος Στέλιος γίνεται ο πρώτος νεκρός μεταξύ των ομήρων αυτής της ομάδας. «Χαροπαλεύει στο άχυρο, μόνος έρημος και αβοήθητος. Ακούγεται το σπαρτακτικό βογκητό του. Τον Στέλιο τον αγαπώ. Είναι καλό παιδί. Σύρθηκα, μπουσουλόψα σιγά σιγά και έφτασα κοντά του. Δίπλα του στέκονται σιωπηλοί μερικοί άρρωστοι σύντροφοι... Του κρατάμε τα χέρια, τον καϊδεύουμε... Ξεψύχισε αδικοχαμένος στα χέρια μας... Ενα γοερό κλάμα αντήχησε στη βαριά ατμόσφαιρα του υπόστεγου... Πέθανε ο Στέλιος μας στο άνθος της ζωής του. Η δόλια η μάνα του... Ζητήσαμε να τον βάλουμε στο νεκροταφείο του χωριού... "Οχι", ήταν η απάντηση. Τον θάψαμε αδιάβαστο με ένα πρόχειρο φέρετρο που του φτιάξαμε έξω από το στρατόπεδο... Του βάλουμε ένα με-

Όμηροι από το Βύρωνα και το Δουργούτι στο χωριό Ομπεργέζινγκεν της Βάδης-Βυρτεμβέργης, φωτογραφημένοι απέναντι από τον στάβλο που ήταν αναγκασμένοι να μένουν, Ιανουάριος 1945 (Προσωπικό αρχείο Γιώργου Σκαλτσά)

γάλο ξύλινο σταυρό με το όνομά του και κάτω από αυτό την λέξη: ΕΛΛΗΝ. Γονατίσαμε μπροστά στον τάφο του και ψάλλαμε με λυγμούς...». Όταν ο Γ. Γκούτας φτάνει στο σπίτι του στον Βύρωνα όλη η γειτονιά τον υποδέχεται χαρμόσυνα. Σε λίγο καταφτάνει και η μητέρα του Στέλιου: «Κατέφτασε τρεχάτη λαχανιασμένη και φοβερά ανήσυχη μια μεσόκοπη γυναίκα που έδειχνε πολύ γερασμένη. Ήταν η μάνα του Στέλιου... Μας είπε ότι ήταν το μονάκριβο παιδί της, που το 'φερε μωρούλι με τον ξεσκωμό και ότι ο άνδρας της χάθηκε στη μικρασιατική καταίγίδα. Τώρα αυτή έμεινε μόνη και έρημη... Δεν μου πήγαινε να πω στην τραγική αυτή μάνα ότι τον γιο της τον έφαγε η μαύρη γερμανική γη. Είπα το μεγάλο ψέμα ότι αυτό το όνομα δεν μου θυμίζει τίποτε και ότι σίγουρα θα ήταν σε κάποιο άλλο στρατόπεδο που από την αρχή μας μοίρασαν. Εφυγε βιαστική πνιγμένη στο κλάμα χωρίς να πειστεί...»

• Οι «Νησίδες» ευχαριστούν θερμά τον Θεόδωρο Αδαμακόπουλο για την προσωπική μαρτυρία, αλλά και το εξαντλημένο καθώς είχε εκδοθεί σε λίγα αντίτυπα, βιβλίο του Γ. Γκούτα, το οποίο μετέτρεψε σε ηλεκτρονική μορφή, όπως και για το σπάνιο φωτογραφικό υλικό

Οι Έλληνες σκλάβοι στα ναζιστικά στρατόπεδα

Τα τρία μεγαλύτερα μπλόκα σε Βύρωνα, Δουργούτι και Κοκκινιά κατέληξαν σε πρωτοφανή ανθρωπομαζέματα του **Ιάσονα Χανδρινού***

Την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, σχεδόν 10.000 Έλληνες και Ελληνίδες βρέθηκαν στη ναζιστική Γερμανία ως πολιτικοί κρατούμενοι ή όμηροι. Πρόκειται για ανθρώπους οι οποίοι συνελήφθησαν από τα κατοχικά στρατεύματα στο πλαίσιο καταπολέμησης της Αντίστασης και βρέθηκαν σε διάφορα κολαστήρια της ναζιστικής επικράτειας, από μεγάλα στρατόπεδα συγκέντρωσης (Νταχάου, Μαουτχάουζεν, Νόιενγκαμ κ.ά.) μέχρι μικρές εγκαταστάσεις καταναγκαστικής εργασίας. Ο

στρατοπεδικός εγκλεισμός έξω από τα σύνορα της χώρας αρχικά αφορούσε αρχικά μόνο την ιταλική ζώνη κατοχής και γνώρισε μεγάλη ένταση μόνο κατά την τελευταία φάση της γερμανικής κατοχής (Οκτώβριος 1943 - Οκτώβριος 1944), ακολουθώντας την αλματώδη άνοδο του αντιστασιακού κινήματος. Μέχρι τις αρχές του 1944, ο αριθμός μη Εβραίων κρατουμένων από την Ελλάδα στα ναζιστικά στρατόπεδα, ήταν συγκριτικά χαμηλός. Οι αποστολές αφορούσαν μικρές ομάδες ή μεμονωμένες περιπτώσεις «εχθρών του Γ' Ράιχ», όπως ο Νίκος Ζαχαριάδης και ο στρατηγός Αλέξανδρος Παπάγος.

Σε αντίθεση με άλλες εμπόλεμες με τον Άξονα χώρες, οι γερμανικές κατοχικές δυνάμεις, κατόπιν προσωπικής διαταγής του Χίτλερ, δεν είχαν κρατήσει υπό αιχμαλωσία Έλληνες στρατιωτικούς ούτε εφάρμοσαν μέτρα συστηματικής αναγκαστικής στρατολόγησης εργατών που θα μεταφέρονταν «επίσημα» στα γερμανικά εδάφη, όπως συνέβαινε στη Γαλλία ή στο Βέλγιο. Η τελευταία εξαίρεση θα πρέπει ασφαλώς να πιστωθεί στην Αντίσταση.

Το διάταγμα καταναγκαστικής εργασίας του Στρατιωτικού Διοικητή Ελλάδας (30 Ιανουαρίου 1943) που έθετε όλον τον ικανό για εργασία άρρενα πληθυσμό της χώρας υπό καθεστώς υποχρεωτικής εργασίας, εάν το απαιτούσαν οι κατοχικές αρχές έμεινε τελικά νεκρό γράμμα, έπειτα από μεγαλειώδεις, αιματηρές κινητοποιήσεις του λαού της Αθήνας. Ως το τέλος της Κατοχής, τα ανώτερα κλιμάκια της γερμανικής διοίκησης αναγκάζονταν να παραδεχτούν τόσο την πλήρη αποτυχία της πολιτικής επιστράτευσης, όσο και την ποσοτικά και ποιοτικά ασήμαντη εθελοντική προσέλευση Ελλήνων εργατών για εργατριών για τα εργοστάσια του Γ' Ράιχ. Από την άνοιξη του 1944 οι εκτοπισμοί άρχισαν να συστηματοποιούνται ως μέτρο καταπολέμησης της Αντίστασης, κατά κύριο λόγο του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ που είχε απλωθεί σε όλη την επικράτεια, παράλληλα με τις εκτελέσεις αντιποίνων και τις καταστροφές χωριών. Ήταν μια προσαρμογή της «αντισυμμοριακής πολιτικής» στις ανάγκες κάλυψης των δραματικών ανα-